

BRIT CONNIE STUKSRUD

ARBEIDET FOR KVINNESTEMME- RETTE I SANDEFJORD

Arbeidet for kvinnestemmeretten i Norge

1913 fikk alle norske kvinner stemmerett. Norge var den første suverene stat som ga kvinnene stemmerett. Årsaken til dette er sammensatt. Mange mener kvinnenes innsats under 1905-begivenhetene influerte sterkt på menns syn på kvinnestemmeretten. Da kvinnene ikke fikk være med på folkeavstemningen om unionsoppløsningen med Sverige, arrangerte de sin egen underskriftskampanje og samlet inn nesten 300 000 kvinneunderskrifter som ble overrakt Stortinget. Kvinnene viste at de var i stand til å ta samfunnsmessig ansvar, og deres handlekraftighet i 1905, ga menn troen på at kvinnene fortjente stemmeretten på lik linje med menn. Kvinnene kunne i 1905 ikke benytte seg av det offentlige apparat når de arrangerte sin "folkeavstemning" - i motsetning til det menn kunne. Dette imponerte mannsbastionene. Kvinnene hadde gått inn i en samfunnsrolle uten å ha det offisielle apparatet til å hjelpe seg.

Da det organiserte kvinnesaksarbeidet begynte i Norge på 1880-tallet, var kravet om stemmerett for kvinner det mest radikale av alle ønsker. I løpet av de neste 25 år ble dette kravet så alminneliggjort at alle partiene i Stortinget var enige om at kvinner burde ha stemmerett. Mange kvinner hadde engasjert seg i arbeidet for å legitimere kvinnestemmerettskravet, ikke bare på riksplan, men rundt om i lokalsamfunnene, særlig i bysamfunnene. Også kvinnene i Sandefjord var engasjerte i dette arbeidet.

De mest kjente kvinnene som opererte på riksplan og som hadde aksepten av kvinnestemmeretten som et av sine høyeste mål, var Fredrikke Marie Qvam og Gina Krog. Disse to kvinnene fikk mye av æren for at Norge var tidlig ute med vedtaket av kvinnestemmerettsreformen, og de hadde medspillere rundt om i de fleste byene i Norge. De reiste også rundt til lokalsamfunnene og holdt utallige foredrag for sine lokale medsøstre.

*Gina Krog
(1847 – 1916)
Nasjonal-
biblioteket*

*Fredrikke
Marie Qvam
(1843 – 1938)
Nasjonal-
biblioteket*

Disse pionerkvinnene fikk mye å si for den retningen kvinnestemmerettsarbeidet tok. Rundt om i Norges byer ble det dannet lokale foreninger – ledd – av Landskvinnestemmerettsforeningen (L.K.S.F) som hadde sitt hovedsete i Kristiania. Fredrikke Marie Qvam var leder av denne foreningen i en årrekke. Hun var gift med Ole Anton Qvam som i en periode var statsminister i Norge, og var fra Trøndelag.

Gina Krog var høvdingen i kvinnesaksarbeidet i Norge. Hun var fra Karmøy, men ble tidlig bosatt i Kristiania. Hun var lærerinne, og i England fikk hun kontakt med kvinnesaksmiljøet der. Etter hvert ble hun en nasjonal lederskikkelse i kvinnebevegelsen i Norge og etablerte Norsk kvinnesaksforening, Kvinnestemmerettsforeningene og Norske kvinders nasjonalråd. Hun var også regjeringens representant i den internasjonale stemmerettsalliansen.

Gina Krog var eneveldig redaktør av kvinnebladet Nylænde, og reiste ofte rundt for å holde foredrag i byene i Norge for å spre budskapet om kvinnestemmeretten.

Arbeidet for kvinnestemmeretten i Vestfold

Også i Vestfold engasjerte kvinnene seg for at kvinnene i Norge skulle få stemmerett. I alle Vestfoldbyene ble det opprettet ledd av L.K.S.F., og noen av byene hadde kraftfulle lederkvinner i bresjen for kvinnestemmerettsarbeidet. I Larvik engasjerte Augusta Abrahamsen seg sterkt i arbeidet for kvinnestemmerett. Hun var gift med byens stortingsmann for Venstre, Lars Kristian Abrahamsen. Han var også positiv til stemmerett for kvinner og argumenterte for denne i stortingssalen. Ellers var det mange lærerinner som var positive til kvinnestemmeretten og som engasjerte seg i arbeidet. I Holmestrand var lærerhøyskolelæreren Mathilde Eriksen en aktiv kvinneleder .

Marie Høeg (1866 – 1949) Preus fotomuseum, Horten

Sandefjords innbyggertall var 4869 i 1900. Det var en by i vekst. Skipsfart og hval- og selfangst var viktige næringsveier i Sandefjord. Det fantes mange redere i byen, og gamle Sandefjordslekter hadde sine rederier gjennom generasjoner. Chr. Christensen sendte den første hvalfangstekspeidjonen fra Sandefjord til Sørishavet i 1905, og i årene fram til 1912 ble det etablert 25 hvalfangstselskaper i byen. Sandefjord opplevde økonomisk oppgang, og hvalfangsten skapte positive ringvirkninger i byens øvrige næringsliv. Framnæs Mek. Verksted fikk store arbeidsoppgaver i forbindelse med fangstflåten. Sandefjord var på mange vis en konservativ kystby godt forankret i nettverket rundt de gamle rederslektene i byen.

Sandefjord var preget av klasseskiller og fasttømrede oppfatninger av hvor individets plass skulle være i samfunnsordningen. Hvordan ble tanker om kvinnestemmeretten mottatt i denne byen hvor konservativ

Den mest spesielle og karismatiske av alle kvinnelederne i Vestfold var uten tvil Marie Høeg i Horten. Hun var fotograf av yrke og bodde sammen med partneren sin Bolette Berg i Horten i 8 år. Hun dannet en rekke kvinneforeninger i byen og ivret særlig for kvinnenes rett til å stemme. Hun var verbal og holdt gjerne foredrag i andre byer enn Horten. Hun var utradisjonell, hun kunne kle seg i mannsklær og opptre ganske selvsikkert. Men hun fikk konservative marinehustruer med seg i stemmerettsforeningen, og hun fikk bruke Hortens konservative lokalavis, Gjengangeren, som «talerør». Avisredaktøren refererte taler hun holdt og tok inn leserinnleggene hennes der hun forsvarte kvinnestemmeretten.

Arbeidet for kvinnestemmeretten i Sandefjord

I Sandefjord var kvinnene også opptatt av kvinneverdigheter, men det var et ganske konservativt miljø, og for svært mange Sandefjordskvinner var husmorsaken den viktigste kampsaken. Det var viktig å legge forholdene til rette slik at de var best mulige for kvinnens husmor-, hus- og morsrolle.

Sandefjords innbyggertall var 4869 i 1900. Det var en by i vekst. Skipsfart og hval- og selfangst var viktige nærings-

ideologi i mange kretser stod sterkt og hvor nedarvede tradisjoner og holdninger til kjønnsordning var rotfestet i befolkningen? I Sandefjord var kvinnene vant til å være alene i store deler av året mens menn var på hvalfangst, og dette kunne også ha betydning for kvinnesaksengasjementet i byen.

I 1889 holdt Kvinnestemmerettsforeningens Anna Bugge foredrag i Sandefjord om kvinnestemmeretten. Etter hennes agitasjonsforedrag underskrev 19 Sandefjordskvinner petisjonen som skulle leveres Stortinget til støtte for et lovforslag for stemmerett for kvinner som oppfylte grunnlovens stemmerettsbetingelser. Dette var før alle menn fikk stemmerett i Norge, og Anna Bugge og hennes kampanje i Kristiania mente at ingen flere menn skulle få stemmerett før kvinnene også var med. Det var viktig for de sentrale kvinnelederne å reise rundt på agitasjonsturneer og holde foredrag som kunne «tenne gnisten» hos kvinnene rundt om i Norge. I et samfunn hvor radio og TV ikke eksisterte, ble disse turneene viktige markedsføringskanaler for ideer om frihet, likhet og politiske rettigheter.

Anna Bugge klarte å vekke engasjementet hos noen Sandefjordskvinner. Hun giftet seg litt seinere med en svensk professor og ble en av Sveriges mest kjente kvinnesakskvinner under navnet Anna Wicksell.

Gina Krog gjorde også en foredragsturne for å rekruttere medlemmer til nye stemmerettsforeninger i 1893, og hun holdt foredrag i flere av Vestfoldbyene. Men hun holdt ikke samme foredrag hvert sted hun var. På Eidsvoll holdt hun foredraget "Kvinnesak og stemmerett", mens hun i Sandefjord talte om arbeid og stemmerett. Dette kan ha vært av taktiske grunner. I Sandefjord hadde nemlig en gruppe kvinner satt i gang et skolekjøkken med private midler for å gi jentene i folkeskolen undervisning i husstell. Husmorsaken var viktig i Sandefjord, og mange mente at kvinnens arbeid var det hun utførte i hjemmet.

Dorothea Christensen var en viktig kvinneleder i Sandefjord, og hun hadde status og makt i det miljøet hun representerte. I 1893 var det derfor viktig at Gina Krog talte til kvinnene i Sandefjord – Dorothea Christensens hjemby - på en måte som appellerte til de aktive kvinnene i byen. Hun sa at hun langt på vei var enig i at kvinner burde vende tilbake til husarbeid og jordbruk - men med bakgrunn i utdanning. Kvinner var uforberedt blitt kastet ut i fabrikkarbeid og var elendig betalte ofre for storindustriens makt. Også staten betalte kvinner dårligere enn menn for samme arbeid. Stemmerett var middelet til å oppheve kvinnenes "stebarnslodd". Kan hende var det ikke det helt rette miljøet for en stemmerettsforening i denne byen, i hvert fall ikke i miljøet rundt Dorothea Christensen som var mer opptatt av husmorsaken. Men det ble likevel dannet en kvinneforening etter Gina Krogs besøk.

Våren 1893 var det stemmerettsforeninger i Eidsvoll, Hamar og Elverum ved siden av i Sandefjord. Sandefjord har vært en av de første i landet, et resultat av agitasjonskampanjen som skulle få i gang klubber eller mindre foreninger rundt om i Norge. Men hvorvidt dette har vært en stemmerettsforening eller en kvinnesaksforening, er noe uklart. Kanskje var skillet mellom disse uvesentlig på begynnelsen av 1890-årene. Finn Olstad sier i Sandefjords historie at det ble dannet en kvinnesaksforening for Sandefjord og omegn allerede i 1893 etter at kvinnesaksforkjemperen Gina Krog hadde vært i byen og holdt foredrag.

Ved forhandlingene i Odelstinget 29. april 1896 angående forandringer i formannskapslovene, ble det referert to telegrammer som var kommet inn til Stortinget, et fra Trondheim og et fra Sandefjord. Telegrammet fra Sandefjord lød: "Sandefjords kvindesagsforening haaber Norges kaarne idag viser samme retfærdighed mod kvinder som mænd." Dette ble lest opp av Odeltingspresidenten.

*Anna Bugge Wicksell (1862 – 1928)
Dalarne folkemuseum*

Sandefjords ledd av Landskvinnestemmerettsforeningen

Stemmerettsforeningen i Sandefjord på begynnelsen av 1890-tallet levde en heller anonym tilværelse. Men i protokollen for L.K.S.F.'s hovedorganisasjon står Sandefjord oppført med stemmerettsforening også i 1898. I oversikten over årene 1898 til 1902 står det oppført 19 Sandefjordskvinner som var medlemmer av foreningen. Av disse er 14 kvinner gifte. Fire av disse har fått anført mannens yrke, vi finner fru apoteker Brun, fru prostinde Lange, fru sagfører Mjøen og fru kjøbmand Gulbrandsen. Disse kvinnene representerte byens øvre sosiale lag. Utfra betalt kontingent kan vi sette opp følgende oversikt for Sandefjords ledd av L.K.S.F.:

Betalende medlemmer av Sandefjords ledd av L.K.S.F. 1898 - 1909

1898: 3 betalende medlemmer
1899: 3 betalende medlemmer
1900: 19 betalende medlemmer
1901: 17 betalende medlemmer
1904: 14 betalende medlemmer
1908: 10 betalende medlemmer
1909: 10 betalende medlemmer

Man må kunne trekke de slutninger at interessen for stemmerettsarbeidet ikke har vært overveldende blant Sandefjordskvinnene. Imidlertid har interessen tatt seg opp ved århundreskiftet. Henriette Ebbesen, var foreningens trofaste formann, og hun var med fra begynnelsen av. Antallet medlemmer er størst i 1900 og 1901. I 1901 fikk vi den første kvinnestemmerettsreformen, da fikk de bedrestilte kvinnene lov til å stemme ved kommunevalg. Vi ser at nettopp i denne perioden var engasjementet størst i Sandefjord. Partiet Høyre var også opptatt av kvinnestemmeretten i denne perioden, Høyre mente at de kvinnene som ville få kommunal stemmerett ved den nye reformen, mest sannsynlig ville komme til å stemme på partiet Høyre.

Ved å bruke folketellingen av 1900, kan vi få en viss bakgrunn på de 19 medlemmene av foreningen i 1900. Vi kan sette opp følgende oversikt over medlemmene:

Medlemmer av Sandefjords ledd av L.K.S.F. 1900

Ugifte medlemmer:

Lærerinne	25 år
Lærerinne	41 år
Lærerinne	ukjent alder
Lever av rentepenger	47 år
Datter av sogneprest, hjelper i huset	27 år

Gifte medlemmer. Ektemannens yrke:

Apoteker	45 år
Huseier (enke)	64 år
Slagter og pølsemaker	28 år
Prost	ukjent alder
Kullhandler	43 år
Sagfører	ukjent alder
Kolonialhandler	53 år
Dampskipsekspeditor	43 år
Sogneprest	55 år
Lærerinne (eget yrke)	ukjent alder
Pølsemaker	43 år
Skipsreder	26 år
Jordbruksskolen for døve, lærer	ukjent alder

Aldersnittet er 41,5. Det er en lite homogen medlemsgruppe, i hvert fall når det gjelder de gifte kvinnene. Av de ugifte var lærerinnene i majoritet. Men denne oversikten kan si oss noe om hvilke kvinner som var opp-tatt av kvinnestemmerettsarbeidet.

Hva gjorde så disse medlemmene av stemmerettsforeningen i Sandefjord? De hadde møter der stemmerettsarbeidet var hovedagendaen, de forsøkte å utbre budskapet om kvinnestemmerettens berettigelse, de skrev brev, hørte på foredrag, hadde underskriftskampanjer. Men denne foreningen var ganske liten sammenliknet med søsterforeningene i de andre Vestfoldbyene.

De første kvinnelige bystyrepreressantene i Sandefjord

I 1901 vedtok Stortinget som nevnt en reform som ga kommunal stemmerett til kvinner begrenset av en censusgrense. Det vil si at det bare var noen kvinner som fikk kommunal stemmerett i 1901. Men det var en begynnelse, og gleden i kvinneleiren var enorm. Kvinner ble også valgbar til by- og herredsstyrene rundt om i Norge. Her ser vi antall kvinner som ble valgt inn i bystyrene i Vestfold 1901:

- Kvinnelige representanter i bystyrene i Vestfold 1901: (Norsk offisiell statistikk)
 - Horten: 3
 - Tønsberg: 3
 - Sandefjord: 3
 - Larvik: 0

Sandefjordkvinnene var i stor grad fornøyd med at tre kvinner ble valgt inn i bystyret første gangen det var mulig å stemme inn en kvinnelig bystyrepreressant. Disse kvinnene var:

- Henriette Ebbesen (Venstre)
- Maren Olsen (Høyre)
- Erika Zimmermann (Høyre)

Det var Sandefjordkvinnene selv som hadde plukket ut de kvinnene som skulle nomineres til bystyrevalget. Dette skjedde gjennom et allmannamøte for kvinner, og det var kvinnene i Samtaleforeningen som organiserte dette. Formannen i foreningen var i mange år Dorothea Christensen. Hun var glad for stemmerett for kvinner, men hun var redd for at Sandefjord bystyre skulle få mer enn 2 kvinner valgt inn. Kvinnene var politisk uerfarne og for mange kvinner i bystyret, ville kunne skape uro og et ustabil og utrygt politisk miljø, mente hun.

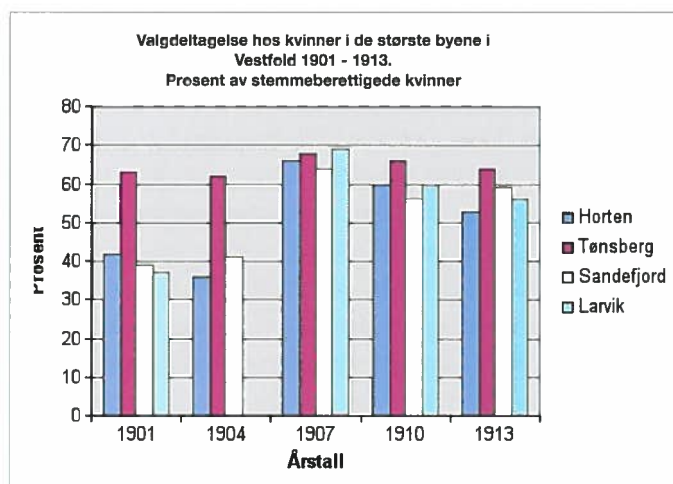
Kvinnene ved valgurnene

Stilte så kvinnene opp ved valget i 1901? Eller ble det for uvant og for vanskelig å stemme på politiske representanter til bystyret?

Diagrammet viser at kvinnene deltok, og at omtrent like mange kvinner deltok i Horten, Larvik og Sandefjord. Tønsberg hadde høyere andel av kvinner som stemte, Høyre stod sterkt i denne byen, og det var mange som agiterte for at kvinnene skulle være med å stemme.

Dorothea Christensen

Dorothea Christensen var en innflytelsesrik lederskikkelse i Sandefjord. Hun var på sitt vis opptatt av kvinnesak, men mente at kvinnens primære oppgaver var knyttet til hjemmet og at alt som forbedret kvinnens situasjon var kvinnesak. For henne var det viktig å profesjonalisere husmoryrket. Hun var gift med distriktslegen i Sandefjord, Julius Christensen, en av byens markante Høyremenn. Hun var født i 1847 og var en pioner innen husstellundervisning og husstellærerutdanning, og hun skrev den første kokebok for folkeskolen. Hun kjempet også for kvinnenes dyktiggjørelse som husmødre.

Dorothea Christensen (1847 - 1908)
Bilde fra "Skolekjøkkensaken gjennom 50 år"

Dorothea Christensen tok i 1890 initiativet til en privat pengeinnsamling og opprettet deretter det første skolekjøkkenet i Norge i Sandefjord. Som lærerinne fikk hun engasjert Margrethe Ebbesen (som noen år senere ble gift med hennes svoger Sophus Christensen). Frk. Ebbesen kokte og underviste, og Dorothea Christensen skrev. Dorothea Christensen skrev flere hundre artikler i riksdekkende aviser og tidsskrift og var i en periode fast medarbeider i Morgenbladet.

Dorothea Christensen gjorde noen år seinere forsøk på å erobre Norsk Kvinnesaksforening og omforme den til en husmorforening. Hun mente NKF hadde vært for prinsipiell i sitt arbeid og lagt altfor liten vekt på rent praktiske reformer. Skulle foreningen makte å samle kvinnene, måtte den først engasjere seg i de dagsaktuelle praktiske krav. Men NKF følte at dette ville svekke slagkraften i rene kvinnesaksspørsmål, det hadde ikke noe med det egentlige kvinnesaksarbeidet å gjøre. Så Dorothea Christensens forslag førte ikke fram. Og dette resulterte i at hun tok initiativet til stiftelsen av "Hjemmenes Vel" i 1898 - spiren til Norges Husmorforening. Dorothea Christensen skrev en artikkel i "Husmoderen" i 1897, dette ble "den tennende gnisten". Artikkelen het "Vi husmødre slutter oss sammen." Hun foreslo at en velferdskomite skulle dannes og ga programutkast for denne. Dette ble grunnlaget for Hjemmenes Vels lover. Hun betraktes derfor som Hjemmenes Vels stifter.

Hjemmenes Vel begynte som en interesseorganisasjon for bedrestilte husmødre, eller fruer som de selv kalte seg. Etter at Dorothea Christensen hadde stiftet Hjemmenes Vel i 1898, tok hun på ny kontakt med Norsk kvinnesaksforening, og hun foreslo å slå foreningene sammen. Hun mente foreningene ville få mer makt om de slo seg sammen og dannet en større organisasjon. Selv om mange delte hennes syn, fikk forslaget sterk kritikk innenfor kvinnesaksbevegelsen. Dette initiativet avdekker at det fantes en forskjell i synet på kvinnesak. Mens de fleste aktive innenfor NKF mente at kvinnesak innebar prinsipiell likestilling med mannen, mente Dorothea Christensen at kvinnesak omfattet ethvert initiativ som tok sikte på å lette kvinners daglige gjøremål.

Dorothea Christensen stiftet i 1901 en samtaleforening for kvinner. Denne foreningen fikk mye makt i Sandefjord, det var disse kvinnene som fikk lov til å plukke ut og nominere kvinner som skulle på de politiske valglistene. Men Dorothea Christensen var forsiktig når det gjaldt kvinnenes politiske engasjement i Sandefjord 1904. Borgermøtet hadde nominert 4 kvinner på den upolitiske listen, men dette ble begrenset til 3 etter forslag fra samtaleforeningens formann. 4 kvinner ville kanskje medføre ulemper og uforstandig politikk.

Dorothea Christensen utarbeidet også sammen med Henriette Wulfsberg i 1899 en innstilling for Kirkedepartementet om statsstøtte til husmorskolen, og hun fikk i stand folkebibliotek, vevstue, husflidstue og skomakerkurs. Hun ble i 1907 innvalgt i bystyret i Sandefjord for partiet Høyre, og samme år oppnevnt til en departemental komite som skulle utrede spørsmålet om opprettelse av en høyskole for skolekjøkkenlærerinne. Men året etter døde hun, så hun fikk ikke være politiker så lenge.

Dorothea Christensen døde i 1908. Hun hadde vært en aktiv kvinne på flere felt, og la nok med sine føringer for hvordan kvinnesak skulle tolkes, rammer for hvilken form kvinnesaksarbeidet skulle få i Sandefjord.

Henriette Ebbesen

Henriette Ebbesen var en av de første kvinnene i Sandefjord bystyre. Hun var også med i vergerådet og i fattigstyret i Sandefjord. Hun var formann i Sandefjords ledd av L.K.S.F. og var bystyrerepresentant for Venstre og Huseiernes valgliste i 1901, 1904, 1907, 1910 og 1913.

Hun var født i 1853 og døde 1935. I folketellingen for Sandefjord står det at hun var rentenist og ga losji til sommergjester. Faren hennes, Jørgen Tandberg Ebbesen, var lege ved Sandefjord Bad og gjorde sitt til at badet ble godt kjent også utenfor Sandefjord by. Han var ordfører i byen i noen år og også en periode varmann til Stortinget.

Henriette Ebbesen vokste opp i et hjem med politiske interesser og tradisjoner. Hun var også engasjert i lokalsamfunnet. Hun viste tidlig interesse for foreningen "Sandherreds og Sandefjords ungdomsforeningen", og i 1907 donerte hun en tomt til foreningen som de kunne bygge på. Hun var også med i den tidlige planleggingen av Sandefjord Bymuseum, og satt i 1899 i komiteen som blant annet arbeidet for å samle inn gjenstander. Året etter brant samlingen opp, og komiteens virksomhet opphørte.

I 1901 fikk Sandefjord 3 kvinnelige representanter i bystyret, og det var 39 % av de stemmeberettigede kvinnene som stemte ved kommunevalget. Etter valget kommenterte avisa Vestfold at det hadde vært meget dårlig oppslutning om valget dette året (19/12-1901) Avisen var ikke fornøyd med at det bare var 3 kvinner som var kommet med i bystyret: "Dette var akkurat hvad vi paa forhaand antog vilde bli tilfældet." (12/12-1901) Det var kun 42 % av de stemmeberettigede som hadde avlagt stemme i 1901, mens det ved forrige valg hadde stemt 76 %. Frammøtet hadde sunket til tross for tilfanget av kvinnestemmene og den utvidede mannsstemmeretten.

Henriette Ebbesen var imidlertid en kvinne med stort pågangsmot og sterkt ønske om å få lov til å utøve sine samfunnsplikter.

Underskriftskampanjen i 1905

Sommeren 1905 skulle kvinnene organisere sin riksomfattende underskriftskampanje til støtte for unionsoppløsningen. Kongen hadde bestemt at det skulle arrangeres en folkeavstemning for det norske folk som skulle uttale seg om unionsspørsmålet. Ønsket Norge å tre ut av unionen med Sverige? Men kvinnene fikk ikke være med i folkeavstemningen. Dette følte bittært og urettferdig, for kvinnene ville så gjerne være med å stemme for en unionsoppløsning.

Kvinnene i Norge arrangerte som nevnt innledningsvis sin egen underskriftskampanje for å samle kvinneunderskrifter for oppløsningen av unionen. Også i Sandefjord ble det arrangert underskriftskampanje. Samtaleforeningen arrangerte et kvinnemøte, og så mange møtte fram at hele forsamlingen måtte flyttes over til avholdslokalet for å få plass. Henriette Ebbesen som satt i bystyret, og en annen kvinnelig bystyrerepresentant, Margarethe Nielsen, ledet møtet og påtok seg å legge ut underskriftslistene på sentrale steder i Sandefjord, blant annet i Sandefjords Blads resepsjon. Listebærere gikk også rundt med lister. Kvinnenes lister i Sandefjord fikk 1717 underskrifter, og i Sandeherred samlet de inn 1700. Dette syntes Sandefjords Blad var "vel talt" av kvinnene.

Underskriftene fra hele landet ble overrakt Stortinget ved Stortingspresidenten, og alle de mannlige stortingsrepresentantene reiste seg for kvinnene i Norge for å vise sin respekt og takknemlighet. Og unionen ble oppløst.

Lokalavisenes formidling av kvinnestemmerettssaken i Sandefjord

Sandefjords Blad var den lokalavisen i Vestfold som var mest negativ til kvinnestemmeretten. I de andre byene inntok lokalavisen en mer positiv rolle og hjalp kvinnene med å «heie fram» kvinnestemmeretten. Denne «drahjelpen» fikk ikke kvinnene i Sandefjord. Sandefjords konservative avis, Sandefjords Tidende (fra 1894 Sandefjords Blad), var i 1890 - 1901 ikke opptatt av kvinnestemmeretten i det hele tatt. Den var fraværende i avisspaltene. Avisen var opptatt av stemmerett for menn, men kvinnene var ikke nevnt. Den første debatten om kvinnestemmeretten ble gjennomført i Stortinget i 1890, Sandefjords Blads lesere ble ikke informert om denne. Sandefjords Blad hadde mye makt i Sandefjord, og ved å tie i hjel kvinnestemmeretten, utøvde avisredaksjonen klart sin makt over leserne.

I 1894 var mannsstemmeretten et aktuelt tema for Sandefjords Blad. I flere artikler og inserater ble stemmerett for menn diskutert, og avisen hevdet at ikke alle menn fortjente stemmeretten. Selvhjulpenhet var viktig i forhold til stemmerett, det var denne som skulle bestemme hvorvidt man hadde krav på medborgerrettigheter eller ikke. Retten til å stemme var noe man måtte gjøre seg fortjent til. Men det gjaldt menn. Kvinner ble aldri nevnt i diskusjonen.

Heller ikke Sandefjords Venstreavis, Vestfold, formidlet stoff om kvinnestemmeretten til Sandefjords befolkning i perioden 1890 til 1901. Riktignok ønsket den kvinner i skoletilsynsutvalgene i 1890, men dette positive initiativ overfor kvinners deltagelse på den offentlige arena ble ikke fulgt opp.

Men i 1901 skjer det en markant endring i forhold til avisenes engasjement i kvinnestemmerettssaken. Sandefjords konservative avis gjorde kvinnestemmeretten til en av sine hovedsaker i 1901. Hele 31 artikler, notiser og referater omhandlet kvinnestemmeretten direkte eller indirekte. Avisen trodde på menns og kvinners ulikhet, og disse ulike egenskapene kunne tilføre politikken positive elementer. Kvinnens medfødte evner knyttet til omsorg og følelser ville skape ny forståelse i lokalpolitikken. Kvinnen var godt egnet til å engasjere seg i fattigspørsmålet, skolevesenet og barnevernet.

Før valget i Sandeherrred kommune, Sandefjords nabokommune, trykte Sandefjords Blad et inserat fra "Kvinder" kalt "Til kvinderne i Sandeherrred". (14/9-1901) Inseratet var en oppfordring til kommunens kvinner om å bruke sine rettigheter og møte opp på valgdagen. Kvinnene forsøkte å spre selvtilit blant de nye stemmeretthaverne:

"De forskjellige partier vil derfor naturligvis tage tilbørlig hensyn til os. Der findes nemlig i vor kommune mange dygtige og forstandige kvinder, som kan fylde sin plads i heredstyret. Med hensyn til indsigt og skarp tænkeevne har jo aldrig kvinderne blir anset for at staa tilbage."

Det ble lagt vekt på at forskjellen mellom mann og kvinne var som noe det offentlige liv kunne tjene på:

"Karakter og eiendommeligheder kan være forskjellig hos mænd og kvinder. De kan se paa en sag fra forskjellige sider. Netop derfor er det paa sin plads at der sidder kvinder og mænd jævnsides i et kommunestyre. Derved supplerer de hverandre og enhver sag blir alsidig drøftet."

Også Venstreavisen Vestfold, "Organ for Venstre i Jarlsberg og Laurvigs Amt" var naturlig nok opptatt av stemmerettsreformen i 1901. I hele 38 artikler, referat og notiser ble kvinnestemmeretten direkte eller indirekte berørt. Avisen ga uttrykk for sitt standpunkt i kvinnestemmerettssaken i en førstesidesartikkel kalt "Stemmeret for kvinder" (16/3-1901)

"Vi synes, at tiden nu maa være moden til indførelse af almindelig stemmeret ogsaa for kvinder. De tar sig ligefremt komisk ud de mange indvendiger, endel kløgtige hoder har bragt i marken mod en reform, der burde synes ganske ligefrem og naturlig. Har ikke alverdens ulykker og pestilens rammet os hidindtil, saa tror vi neppe, de rammer os, selv om vi indfører almindelig stemmeret for kvinder. Vi tror end ikke paa nogen reaktion som følge af denne reform."

At Sandefjords Blad i 1901 var positiv til kvinnestemmeretten, skyldes i stor grad politisk taktikk. De kvinnene som fikk stemmerett i 1901, var de bedrestilte kvinnene som i stor grad ville stemme konservativt. Dermed så avisen at dette kvinnestemmetilfanget ville gi Sandefjord flere Høyrestemmer, og var positiv til reformens innførelse.

I perioden 1901 til 1913 åpnet Sandefjords Blad spaltene for stoff om kvinnestemmeretten. Det var ikke noen stor sak for avisen, men avisredaksjonen forsvarte stemmerett for kvinner og så nytten av denne politisk sett. I valgperioder brukte avisene mye plass på mobilisering av kvinnene til valginnsats, og Sandefjords Blad argumenterte sterkt for at kvinnene egentlig var konservative av natur og at det derfor var naturlig for kvinnene å stemme konservativt.

Flere kvinnelige politikere både fra Høyre og Venstre reiste på foredragsturne i Vestfold – og ble referert og rost i de ulike avisene. Vi ser således at lokalavisene fokuserte på kvinnens nye statsborgerlig rolle - mye ut fra politisk taktikk og stemmesankingsstrategi.

11. juni 1913 fikk kvinnene i Norge alminnelig stemmerett. Lokalavisene i Sandefjord var imidlertid ikke spesielt engasjerte i dette, saken var programfestet av alle politiske partier, og det var politisk enighet om at denne reformen skulle gjennomføres i Norge.